

Saturs

lpp.

Par grāmatu	9
Prof. Dr.iur. Kārlis Dišlers	10
Kārļa Dišlera “Ievads administratīvo tiesību zinātnē” mūsdienu skatījumā	15
I. Pamatjēdzieni	19
1. Administratīvo tiesību kursa nozīme	19
Lekciju kursa uzdevums 19; viņa zinātniskā un praktiskā puse 20; prasības lekciju kursam 21; vairākām disciplīnām kopēji un administratīvo tiesību zinātnei īpatnēji pamatjēdzieni 22; zinātnisko ieskatu patstāvība un zinātniskās valodas noteiktība 23.	
2. Administratīvās tiesības un administratīvo tiesību zinātne	25
Administratīvo tiesību jēdziens 25; administrācijas jēdziens 26; publiskās un privātās administrācijas subjekti, mērķi un līdzekļi 27. Valsts leģislatīvā, jurisdiktīvā un administratīvā darbība no formālā un materiālā viedokļa 28. Administratīvo tiesību regulējošais uzdevums 30. Administratīvo tiesību un administratīvo tiesību zinātnes definīcija 31.	
3. Valsts un valsts varas funkcijas	32
Valsts jēdziens no materiālā un formālā viedokļa 32; valsts enerģētiskā teorija 38; valsts varas funkcijas jēdziens 39; Monteskjē teorija un tās kritika 40; valsts varas funkciju vēsturiska attīstība un loģiska veidošanās 44; valsts varas funkciju aplūkošana atsevišķās juridiskās disciplīnās 50. Administratīvo tiesību zinātnes novads 50.	
4. Administratīvās tiesības policejiskā, tiesiskā un autoritārā valstī	52
Administratīvās tiesības senajās valstīs 52; feodālā valstī 53; administratīvo tiesību divas galvenās sastāvdaļas 54; administratīvās tiesības policejiskā valstī 54; pāreja uz tiesisku valsti, konstitucionālisma romantikas periods 55; administratīvās tiesības tiesiskā valstī 56; administratīvās tiesības autoritārā valstī 57.	

5. Administratīvās tiesības kā publisko tiesību nozare61
 Privāto un publisko tiesību atšķirība 61; publisko tiesību nozares 66; valsts statika un dinamika 67; vispārīgās, speciālās un salīdzināmās administratīvās tiesības un administratīvo tiesību zinātne 68; angļu jurisprudences ieskats par administratīvajām tiesībām 68. Tiesību dualisms valdošajā doktrīnā un tiesību vienība no enerģētiskās tiesību koncepcijas viedokļa 73.
6. Administratīvo tiesību zinātne un viņas metodes82
 Policejskā zinātne 17. un 18.gs. 82; pāreja uz administratīvo tiesību zinātni 84; administratīvo tiesību zinātne 19.gs. 85. Latvijas administratīvo tiesību zinātnes uzdevumi 88. Jurista-publicista pētāmais objekts 89. Jurista-publicista metodoloģiskie paņēmieni 91. Dogmatiskais un teorētiskais virziens jurisprudencē 94.

II. Pozitīvās administratīvās tiesības, to subjekti un objekti.....96

7. Latvijas administratīvo tiesību avoti.....96
 Pozitīvo tiesību jēdziens, atšķirībā no objektīvo tiesību jēdziena 96; objektīvo un subjektīvo tiesību avoti 98; likumi kā administratīvo tiesību avots 99; administratīva likuma atpakaļvērtais spēks 100; jautājums par bij. Krievijas likumu spēku Latvijā 101. Valdības noteikumi kā administratīvo tiesību avots 103; autonomie statūti 106; ieraduma tiesības 109; starptautiskie administratīvie līgumi 110.
8. Tiesību subjekti un tiesiskās attiecības administratīvo tiesību novadā..... 112
 Tiesību subjektu tiesības spēja un rīcības spēja 112 un 127. Valsts kā tiesību subjekta privāttiesiskais un publiski-tiesiskais statuss 114; valsts juridiskās personības teorija 115; valsts kā publiskās varas subjekts 118; jautājums par tiesību subjektu vienlīdzību administratīvo tiesību novadā 121; valsts varas orgāni kā tiesību subjekti 125. Tiesiskie statusi un tiesiskās attiecības 128.

9. Publiskie pienākumi un publiskās subjektīvās tiesības 131
 Publisko pienākumu un publisko subjektīvo tiesību jēdziens 131. Subjektīvo tiesību prioritāte jurisprudencē valdošajā virzienā 131; tiesību un pienākumu kopsakarība un morālis-kais pamats 137; publiskās kalpības princips 141; vispārīgie un sociālie publiskie pienākumi 143; pilsoņu subjektīvās publiskās tiesības 146; Jellineka subjektīvo publisko tiesību sistēma 147; refleksa tiesības 150.
10. Valsts dienests 153
 Valsts dienesta jēdziens 153; publiskais dienests 154; valsts dienesta juridiska konstrukcija 155; valsts dienesta stāvokļa nodibināšana 159; valsts dienesta priekšnoteikumi, sākums un beigas 161; valsts dienesta pienākumi un tiesības 162. Valsts darbinieku atbildība 167; disciplinārā atbildība 170.
11. Administratīvo tiesību objekti. Publiskās iestādes 174
 Administratīvo tiesību objekta jēdziens un kategorijas 174; publiskā lietošanā nodotas lietas 175; publiskā manta 177; nemateriālas vērtības 177; personu darbība 178; publisko iestāžu tehniska un juridiska darbība 178; privātpersonu darbība 180. Publiskas iestādes 181; publiskas iestādes elementi: tiesiskie līdzekļi 182; personālais sastāvs 183; materiālie līdzekļi 183; publisko iestāžu īpatnības 184; un publiski-tiesiskais raksturs 186.

III. Administratīvā organizācija un administratīvā darbība 188

12. Administratīvās organizācijas pamatprincipi 188
 Administratīvās darbības attīstība un administratīvā aparāta izveidošana 188; administratīvā darba sadalīšana pēc reālā un teritoriālā principa 190; darba dalīšana publiskajās iestādēs 191; birokrātiskā sistēma 192; koleģiālie orgāni 194; hierarhijas princips administratīvajā organizācijā 197; administratīvās centralizācijas un decentralizācijas principi 199.
13. Vietējā pašvaldība 202
 Vietējās pašvaldības jēdziena noskaidrošana 202; vietējās pašvaldības pamatošana 205; pašvaldības vēsturisko tiesību doktrīna 205; sabiedrisko interešu teorija 208; vietējās pašvaldības valstiskā teorija 209; pašvaldību juridiskā organizācija 212 ; un kompetence 213.

14. Administratīvie juridiskie akti	215
A. Normatīvie un jurisdiktīvie administratīvie akti	215
Administratīva juridiska akta jēdziens 215; administratīvi juridisko aktu klasifikācija 216; normatīvie administratīvie akti 217 un sek.: vispārīgā un speciālā delegācija 218; delegācijas teorijas kritika 219; administratīvo noteikumu iedalījums 221; administratīvo noteikumu validitāte 223; administratīvie jurisdiktīvie akti 225.	
15. Administratīvie juridiskie akti	230
B. Konkrētie administratīvie akti un administratīvie spaidu līdzekļi	230
Konkrētie administratīvie akti, pozitīvie un negatīvie 230; atļaujas 233; konstatējumi 234; rīkojumi 235; administratīvi juridisko aktu legalitātes prezumpcija 236; viņu validitātes noteikumi 236; konkrēto administratīvi juridisko aktu formālais un materiālais spēks 238. Administratīvie spaidu līdzekļi 240; eksekutīvais sods 242; izpildīšana uz adresāta rēķina un tiešie administratīvie spaidi 243.	
16. Administratīvo aktu likumības pārbaudīšana. Administratīvā justīcija	245
Administratīvā kontrole 245; iebildums 246; administratīvā sūdzība 247; administratīvās justīcijas jēdziens 248; administratīvā justīcija Anglijā, Francijā un Vācu valstīs 249; objektīvās likumības un subjektīvo tiesību aizstāvēšana administratīvajā justīcijā 252; diskrecionārās varas akti administratīvajā tiesā 254; personiskās intereses un sabiedriskās intereses sūdzības iesniegšanas pamatā 255.	
1.Pielikums Daži uz administratīvo tiesību jautājumiem attiecošies raksti latviešu speciālajos žurnālos	256
2.Pielikums Svarīgākie Latvijas administratīvie likumi, kuru saturs jāzina eksaminējoties administratīvajās tiesībās	259
Autoru, priekšmetu un terminu rādītājs	262

Par grāmatu

Piedāvājam prof. Dr.iur *Kārļa Dišlera* 1938.gadā sarakstītās grāmatas "*Ievads administratīvo tiesību zinātnē*" atkārtotu izdevumu.

Ar šo grāmatu bezpeļņas organizācija valsts akciju sabiedrība "Tiesu namu aģentūra" aizsāk pirmskara Latvijas tiesību zinātnieku mantojuma apzināšanu un popularizēšanu. Latvijas ievērojamā valsts tiesību zinātnieka *Kārļa Dišlera* darbu pārizdošana ir daļa no šā projekta.

Šā izdevuma ievaddaļā publicēts īss pārskats par profesora *K.Dišlera* dzīvi un zinātnisko darbību, kā arī Latvijas Universitātes lektores, dipl.iur. *Jautrītes Briedes* raksts "*Kārļa Dišlera "Ievads administratīvo tiesību zinātnē" mūsdienu skatījumā*", kurā aplūkota šajā izdevumā publicētā *K.Dišlera* darba nozīme.

K.Dišlera grāmatas atkārtotajā izdevumā saglabāts autora izteiksmes stils un 20.gs. trīsdesmitajiem gadiem raksturīgās latviešu valodas rakstības īpatnības. Tomēr atsevišķos gadījumos, lai novērstu iespējamus pārpratumus un nemulsinātu lasītājus, tekstā izdarīti labojumi atbilstoši mūsdienu latviešu literārās valodas prasībām. Tā, piemēram, vārdi "teorija", "administratīvists", "sekoši", "iz" u.tml. aizstāti ar mūsdienu literārajai valodai atbilstošiem vārdiem. Tāpat nav saglabāta arī mīkstā "r" rakstība.

Lasītāju ērtības nolūkā oriģinālā lietotajiem citātiem un izteikumiem svešvalodās (angļu, franču, latīņu un vācu valodā) pievienots to tulkojums latviešu valodā. Tulkojumus sagatavojuši Tulkošanas un terminoloģijas centra tulkotāji.

Tekstā saglabāti autora izcēlumi.

Satura rādītājā pie katras grāmatas nodaļas doti virsraksti ar norādēm, kurā grāmatas lappusē aplūkota attiecīgā tēma. Pārskatāmības labad katras šādas tēmas sākumu tekstā esam atzīmējuši, to pasvītrojot.

Izsakām lielu pateicību par atbalstu šā izdevuma tapšanā:

Kārļa Dišlera dēlam *Indulim Dišleram*, meitai *Ilgai Dišlerei* un mazmeitai *Dacei Kokorēvičiai*;

Tulkošanas un terminoloģijas centra Latvijas Republikas tiesību aktu tulkošanas nodaļas vadītājam *Viesturam Paulam Karnupam* un pārējiem centra darbiniekiem;

Latvijas Universitātes lektorei, dipl.iur. *Jautrītei Briedei*.

Prof. Dr.iur. Kārlis Dišlers ¹

Kārlis Dišlers dzimis 1878.gada 20.janvārī Gaiķu (toreiz Satiķu) pagasta “Lejas Lauceniekos” kā saimnieka un ilggadīga pagasta vecākā dēls.

Pabeidzis Gaiķu pamatskolu, Kārlis Dišlers iestājas Tukuma pilsētas skolā, kur reizē ar viņu mācās arī brālēns – nākošais rakstnieks Ernests Birznieks-Upītis. Pēc Tukuma skolas pabeigšanas K.Dišlers strādā par tautskolotāju Lielbērzes, Lielaucenes un Mūrmiužas Buķenes pamatskolā.

1905.gadā K.Dišlers iztur abiturijas eksāmenus Narvas ģimnāzijā un iegūst gatavības apliecību.

1906.gadā viņš aizbrauc uz Pēterburgu un iestājas Pēterburgas universitātes Juridiskajā fakultātē, ko 1910.gadā pabeidz ar izcilību. Par darbu “Administratīvā justīcija Francijā un Vācijā” K.Dišlers saņem godalgu un tiek atstāts valststiesību katedrā strādāt zinātnisko darbu.

1912.gadā Dišlers iepazīstas ar Minnu Vīksni, kas studē Šaņavska universitātē. Pēc neilga laika abi apprecas.

1915.-1916.gadā K.Dišlers lasa lekcijas latviešu izglītībasursos. Taču kara apstākļos Pēterburgā stipri sāk trūkt pārtikas, tāpēc jaunā ģimene dodas uz Krievijas iekšieni. Kārlis Dišlers dabū darbu un no 1917. līdz 1920.gadam strādā par valststiesību docentu Omskas Politehniskā institūta Ekonomikas nodaļā.

1920.gadā ģimenē piedzimst dēls Indulis, 1923.gadā - meita Ilga.

Kad 1920. gadā padomju karaspēks ieņem Omsku, K.Dišleru apcietina. Taču, optējot Latvijas pavalstniecību, viņš kopā ar dzīvesbiedri Minnu un dēlu Induli var atgriezties Latvijā. Ceļojums no Omskas uz Latviju ilgst septiņas nedēļas!

Latvijā K.Dišleram tiek dota iespēja strādāt Latvijas Universitātē. Viņš tiek ievēlēts par administratīvo tiesību docentu Tautsaimniecības

¹ Pēc Kārļa Dišlera dēla Induļa Dišlera un meitas Ilgas Dišleres atmiņām. Izmantoti arī: Edgars Dunsdorfs. Grāmata par Saldu. – Melburna: Kārļa Zariņa fonds, 1995; Līna Birziņa. Latvijas Universitātes tiesībzinātnieki. – Rīga: apgāds Zvaigzne ABC, 1999, 51.-68.lpp.; Aivars Kalniņš. Latvju sievietes sāpju ceļos: 2. Minna Dišlere//Neatkarīgā Rīta Avīze, 1998. 28.maijs.

un tiesību zinātņu fakultātē, bet no 1922.gada sāk lasīt arī Latvijas valststiesību kursu.

1932.gadā K.Dišlers aizstāv doktora disertāciju par tematu “Tautu pašnoteikšanās principa tiesiskais saturs” un kļūst par profesoru.

Vairākus gadus K.Dišlers ir Latvijas Universitātes padomes loceklis. Pirmspadomju laikā viņš pārmaiņus ar tautsaimnieku Jāni Kārklīņu ir Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes dekāns un sekretārs.

1924.-1927.gadā K.Dišlers ir Rīgas pilsētas domnieks, bet no 1925. līdz 1928.gadam – Saeimas deputāts no Radikāldemokrātu partijas.

K.Dišlers, jau sākot ar 1900.gadu, aktīvi darbojas žurnālistikā, strādājot A.Jurjāna un A.Gulbja izdotajos progresīvajos laikrakstos. Pēc atgriešanās Latvijā K.Dišlers strādā “Jaunākajās Ziņās” un žurnālā “Tieslietu Ministrijas Vēstnesis”, bet no 1922. līdz 1934.gadam un no 1937. līdz 1940.gadam ir šī žurnāla redaktors.

K.Dišlers piedalās “Latviešu konversācijas vārdnīcas” veidošanā, kur viņš rediģē šķirkļus valststiesībās. K.Dišlers darbojas arī žurnālā “Darba Tiesības”, “Tautas Tiesības”, “Jurists” u.c. redakcijās. Viņš vairākkārt ir žurnālistu prēmēšanas žūrijas priekšsēdētājs.

Atsevišķos izdevumos publicētie K.Dišlera zinātniskie darbi ir: “Anglijas parlamenta vēsture”²; “Demokrātiskas valsts iekārtas pamati” (1921); “Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas” (1925); “Ievads Latvijas valststiesību zinātnē” (1930); “Tautu pašnoteikšanās principa tiesiskais saturs” (1932); “Ievads administratīvo tiesību zinātnē” (1938) un citi. Sākot ar 1920.gadu tiek publicēta plašāka K.Dišlera juridisku apcerējumu sērija “Tieslietu Ministrijas Vēstnesī”, vēlāk arī žurnālos “Tautas Tiesības” un “Jurists”.

Pirms zinātniskās karjeras sākuma K.Dišlers nodarbojas arī ar daiļliterāturu. Viņš ir sarakstījis vairākus dzejoļus, stāstus, tēlojumus un skices, kuras publicējis ar pseidonīmu “K.Galdnieks”. 1905.gadā izdotajā grāmatā “Velgansārtie mirkļi” ietverti elēģiskie dzejoļi un tēlojumi. K.Dišlers arī tulko krievu valodā latviešu klasiķus R.Blaumani un A.Brigaderi.

1941.gada 14.jūnijs atnes K.Dišlera ģimenei nelaimi: viņš pats, sieva Minna Dišlere un meita Ilga kļūst par PSRS deportāciju upuriem. Naktī viņam tiek paziņots: “*Višeļaiķes iz goroda Rigi, žena i*

² **Red. piez.:** izdošanas gads nav zināms.

doč jedut s vami".³ Līdzņemamo mantu sakravāšanai viņiem tiek dota pusstunda laika, dzīvokli ar iekārtu nākas uzticēt pilnvarotajam, kas sola zināmu naudas summu par likvidēto dzīvokļa iekārtu izsūtīt uz noņemšanas vietu. Profesors Dišlers piezvana savam labam paziņam advokātam Pēterim Bergim, bet viņš atbild: "*Es pats braucu*".

Dišleru ģimenei šajā nelaimē tomēr bija arī laime: viņi visi trīs palika kopā.

Dēls Indulis Dišlers tajā laikā bija iesaukts karadienestā 24.teritoriālā strēlnieku korpusā un no šī izsūtījuma pagaidām izglābās.

1.jūlijā ešelons ar izsūtītajiem beidzot apstājas Krasnojarskas novada Kanskas pilsētiņā. Cilvēki vēl steidzās sūtīt vēstules un telegrammas uz Latviju, jo nezināja, ka dzimtenē tajā laikā jau bija vācieši. Sākās izsūtīto sadalīšana pa rajoniem. Kārlis Dišlers ar ģimeni nokļūst Tasejevas rajona centrā Tasejevas ciemā, apmēram uz ziemeļiem no Kanskas, Usulkas upes krastā.

Tā kā profesoram ir jau pāri 60, arī sieva pensijas vecumā un meita skolniece, ģimeni atstāj turpat rajona centrā. Apmešanās vieta jāmeklē pašiem. Divreiz mēnesī jāierodas NKVD (Iekšlietu tautas komisariātā) komandantūrā reģistrēties. Pirmoreiz reģistrējoties, kad tiek prasītas sīkākas ziņas par personu, piem., kāda ir specialitāte, profesoram nīrgājoties paziņoja: "*Rīt uz siena pļavu! Pie mums arī profesori pļauj*". Bet viņš mierīgi atbildēja: "*Pie mums arī, tikai ne manos gadus.*"

Tomēr kaut kāds darbs bija jāmeklē. Un tā K.Dišlers gan zāģēja klucīšus gāzģeneratora automašīnām, gan vēlāk strādāja kolhozā par sargu. Galvenais iztikas avots bija līdzpaņemto drēbju pārdošana.

1943.gada rudenī meitu Ilgu mobilizē darba dienestā un viņai sākas ceļš uz Tālajiem Austrumiem – Vladivostoku, Sovgavaņu un Komsomoļsku pie Amūras. Tā vecākiem bija smaga šķiršanās no meitas. Pēc kāda laika Kārlis Dišlers dabū piemērotāku darbu – vidusskolā par rēķinvedi, bet vēl pēc kāda laika – par skolotāju. Šajā laikā viņi dzīvoja samērā labā skolai piederošā mājīnā, kaut gan kopā ar skolas apkopēju.

1946.gadā meitai Ilgai ir dažas dienas atvaļinājuma. Viņa apciemo vecākus, un izrādījās, ka komisariātā uz viena iesnieguma ir

³ **Red. tulk.:** Brauciet projām no Rīgas, sieva un meita brauks ar jums.

uzrakstīta atļauja ģimenei apvienoties. Un vecāki, sakravājuši trūcīgo iedzīvi, dodas līdzī meitai uz viņas toreizējo dzīvesvietu Taišetū.

Taišetā izsūtīto tikpat kā nav, un tur arī nevajag reģistrēties komandantūrā. Tiek pat izsniegtas kādas pasēm līdzīgas lapiņas. K.Dišlers dabū darbu vietējā dzelzceļa vidusskolā par vācu valodas skolotāju. Tā kā skola ir dzelzceļa iestādes pakļautībā, tad skolotājs reizi gadā brīvlaikā var dabūt biļeti sev un vienam ģimenes loceklim braucienam pa visu Padomju Savienību. Ģimene nolemj braukt atpakaļ uz Latviju. Ar lielām pūlēm tas izdodas, un 1947.gada rudenī viņi ierodas Rīgā. Pēc tam apmetas Siguldā pie radiem, un Ilga dabū darbu Siguldā namu pārvaldē par grāmatvedi.

Kad K.Dišlers nelegāli atgriezās no izsūtījuma, viņam bija iespēja redzēt savu mazdēlu Uldi. Diemžēl tā bija vienīgā iespēja vectēvam apmīļot mazbērnu.

1949.gadā par Dišleriem atkal sāka interesēties čeka. 1950.gada 10.janvārī ģimeni izsūta atkārtoti – šoreiz uz Krasnojarskas apgabala Birijusu rajona Poļevojes ciematu.

Izsūtījumā K.Dišlers turpina rakstīt, jo tikai tā var apgādāt ģimeni. Daži Rīgas radnieki atrod iespēju sūtīt viņam darbus tulkošanai no krievu valodas. Tādā veidā top “Manaseina revīzijas”⁴ tulkojums. Diemžēl tur tulkotāja vārds nav minēts.

Vēl K.Dišlers, lai nopelnītu iztiku, pārtulko sava brālēna E.Birznieka-Upīša “Pastariņa dienasgrāmatu” krievu valodā.

Kārlis Dišlers mirst 1954.gada 18.septembrī, būdams slims ar dizentēriju, jo laikus nesaņem ārsta palīdzību. Pēc pusgada – 1955.gada aprīlī viņa sieva Minna un meita saņem atļauju atgriezties Latvijā.

Kārļa Dišlera sieva Minna Dišlere (Vīksne), dzimusi 1886.gada 27.augustā, arī bija juriste un lugu rakstniece. Pazīstamākie viņas darbi “Ozolnieka mieta”, “Iegātnis”, “Studentes vasara”, “Dejotājas vaina”, “Autobiogrāfija”. Ar tiem gūti atzīstami panākumi uz Rīgas un provinces teātru skatuvēm. Pēc atgriešanās dzimtenē viņa dzīvo pie meitas Skrīveros šaurā kopmītnes tipa istabiņā bez jebkādam sadzīves ērtībām. LPSR viņas sacerējumi nav vajadzīgi. Minnas Dišleres mūžs apraujas 1976.gada 26.jūnijā.

⁴ **Red. piez.:** Манассеин Н. *Крестьянское дело в Лифляндской губернии. Исторический очерк по данным сенаторской ревизии. 1882-1883* (Manaseins N. Zemnieku lieta Vidzemes guberņā. Vēsturisks apraksts pēc senatoru revīzijas datiem). – [Б. м. и г.].

Kārļa Dišlera meita Ilga Dišlere ilgus gadus strādā Zemkopības institūta grāmatvedībā, pašlaik dzīvo Skrīveros. Kārļa Dišlera dēls Indulis Dišlers, kas arī studējis jurisprudenci, taču studijas pārtraucis padomju represiju dēļ, pašlaik dzīvo Ogrē. Kārļa Dišlera mazmeita Dace Kokareviča ir žurnāliste, laikraksta “Lauku Avīze” galvenā redaktore vietniece.

Kārļa Dišlera “Ievads administratīvo tiesību zinātnē” mūsdienu skatījumā

Latvijas administratīvo tiesību zinātne nevar lepoties ar plašiem zinātnisko rakstu krājumiem. Īpaši tas sakāms par laiku pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Daļējs attaisnojums tam ir – administratīvās tiesības joprojām tiek “reformētas”, lai gan par administratīvo tiesību principiem un to attīstības tendencēm runāt jau ir iespējams. Tomēr Kārļa Dišlera 1938.gadā izdotā grāmata *“Ievads administratīvo tiesību zinātnē”* ar apakšvirsrakstu *“Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa”* joprojām ir pilnīgākā šobrīd pieejamā grāmata administratīvajās tiesībās latviešu valodā.

Šīs grāmatas lielākā vērtība, kas padara grāmatu aktuālu arī šodien, ir iespēja izsekot administratīvo tiesību attīstībai, izprotot atsevišķu administratīvo tiesību institūtu saknes un būtību. Tādējādi grāmata ir uztverama ne tikai kā lielisks administratīvo tiesību vēstures materiāls, bet arī kā administratīvo tiesību institūtu un jēdzienu izziņas materiāls. Turklāt K.Dišlers skaidro ne tikai administratīvo tiesību, bet arī vispārējos tiesību jēdzienus, piemēram, kas ir tiesības vispār, kādas ir tiesību zinātnes metodes un tamlīdzīgi. Faktiski, aplūkojot jebkuru tematu, grāmatā tiek salīdzinātas arī trīs lielāko administratīvo tiesību skolu - vācu, franču un angļu - tiesību zinātnieku atziņas dažādos administratīvo tiesību jautājumos, kas, protams, pa šiem gadiem ir krietni attīstījušās uz priekšu, tomēr pēc savas būtības nav mainījušās. Tādējādi grāmatu var izmantot arī kā salīdzinošo administratīvo tiesību avotu.

K.Dišlera grāmatā sastopamas vairākas atziņas, kuras mēs šobrīd no jauna cenšamies “atdzīvināt”, iekļaut savos likumos un iedzīvināt praksē. Piemēram, K.Dišlers atzīst, ka citu veidu normatīvie akti zaudē savu spēku, ja nonāk konfliktā ar likumu.⁵ Autors uzsver tiesību principu (viņš gan tos dēvē par “tiesiskajiem” principiem) nozīmi, piebilstot, ka *“piegriežot turpmāk tiesiskiem principiem to vērību, kādu tie pelna, tiks izdarīts liels pakalpojums jurisprudencei vispār, viņa kļūs dzīvei tuvāka un dzīvāka, viņas koncepcijas kļūs daiļākas,*

⁵ Sk. II daļas 7.nodaļu.

viņas konstrukcijas pamatotākas.”⁶ Kā redzams, šīs atziņas, varbūt tikai citiem vārdiem izteiktas, arī šobrīd skan pietiekoši aktuāli.

Vienā ziņā šobrīd Latvijas administratīvās tiesības pat atrodas gandrīz tajā pašā punktā, kurā atradās 1938. gadā, proti, K.Dišlers I daļas 3.nodaļā raksta: “*Pašā pēdējā laikā veidojas jauna disciplīna – administratīvā procesa zinātne, kuras aplūkojamais un pētāmais priekšmets ir administratīvo tiesu organizācija un darbība [..]*”⁷ Tā kā 2001.gada 25.oktobrī Saeima pieņēma *Administratīvā procesa likumu*,⁸ kurš nosaka, ka administratīvās lietas tiek izskatītas īpašā – administratīvā tiesas procesā, tad var teikt, ka Latvijā atjaunojas disciplīna, kuras aplūkojamais un pētāmais priekšmets ir administratīvais process tiesā.

Diemžēl ne viss no K.Dišlera grāmatas satura ir izmantojams šodienas kontekstā. Iemeslu tam lieliski norāda pats Kārlis Dišlers citā savā grāmatā “Ievads Latvijas valststiesību zinātnē”: “*Kultūrai attīstoties, veidojas un attīstās tiesību sistēma un tiesiskie institūti; tiesību zinātnei attīstoties, veidojas un attīstās tiesību principi.*” Turpat viņš runā arī par valsts tiesību zinātnes krīzi, kas izpaužas zināmā vērtību pārvērtēšanā, līdzšinējo principu pārbaudīšanā, pamatjēdzienu revidēšanā un noskaidrošanā.⁹

Noteikti jāņem vērā fakts, ka grāmata izdota 1938.gadā, tas ir, Kārļa Ulmaņa diktatūras laikā, un Latvija grāmatā nosaukta par moderno autoritāro valsti, savukārt pats diktators dēvēts par tautas vadoni. Modernā autoritārā valsts tiek aplūkota kā viens no tiesiskas valsts veidiem, kaut arī, uztverot grāmatā rakstīto kopumā, top skaidrs, ka autoritāru valsti K.Dišlers tomēr lielā mērā pretstata tiesiskai valstij. Rodas sajūta, ka K.Dišlers vietām mēģina lavierēt starp to, ko viņš patiesībā ir gribējis pateikt un ko viņam nākas teikt, lai šī grāmata varētu iznākt. Tā, piemēram, 4.nodaļā K.Dišlers taisnojas, ka viņš jau iepriekš kādā 1931.gada rakstā ir izteicies, ka vispārības intereses ir pirmajā vietā un tikai pēc tam var runāt par indivīda atsevišķajām interesēm. Tāpat 7.nodaļā vispārības intereses (nācījas vai valsts intereses) viņš stāda augstāk par atsevišķu indivīdu interesēm un autoritāras valsts nepieciešamību pamato ar lietderības

⁶ Sk. šā izdevuma 90.lpp.

⁷ Sk. šā izdevuma 50.lpp.

⁸ Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, Nr.164.

⁹ Sk. **Dišlers K.** Ievads Latvijas valststiesību zinātnē.- Rīga: A.Gulbja izdevniecība, 1930, Ievads, 2.nodaļa.

apsvērumiem. Satversmi K.Dišlers nestāda augstāk par citiem likumiem, tomēr atzīst, ka daudzās citās valstīs tā ir. Tāpat viņš attaisno faktu, ka Ministru kabinetam pieder pilnīgas likumdošanas tiesības.¹⁰

Īpaši jāmin grāmatas 9.nodaļa, kurā, skaidrojot personu subjektīvās publiskās tiesības un pienākumus un to savstarpējo sakarību, K.Dišlers nonāk pie autoritārās valsts izveidošanas attaisnojuma. Šajā sakarā viņš raksta: “*Sevišķi juristiem-administratīvistiem, kas nodarbojas ar publiski tiesiskām attiecībām starp valsti un pašvaldībām vienā pusē un indivīdiem otrā, jāizvairās no līdzšinējā jurisprudencē izplatītās vienpusīgās tiesību uzveres, kur subjektīvo tiesību elements ieguvis dominējošo stāvokli, bet pienākuma elements nepelnīti atstāts novārtā*”.¹¹ Tālāk viņš izskaidro šādas uzveres vēsturisko izcelsmi un norāda, ka pilsoņu subjektīvo tiesību pārāk liela respektēšana novedusi pie autoritārās iekārtas rašanās nepieciešamības:

*“... politikā tiesību vietā tika nostādītas intereses un partiju vadība parlamentārajā režīmā [...] noveda pie kailas grupu interešu politikas, par kaiti valsts interesēm. Bet politisko partiju iekšienē savukārt cīnījās personīgo interešu novirzieni. Tādā kārtā šķiru un partiju sašķeltajā valstī dominēja grupu un personu intereses un indivīdu subjektīvās tiesības; vispārības intereses un valsts subjektīvās tiesības sāka ievērot arvien mazāk [...]”*¹²

Situācija šķiet pazīstama arī tagad, taču jācer, ka tā tiks atrisināta citiem līdzekļiem nekā tas bija laikā, par kuru raksta K.Dišlers.

Tādējādi atziņām, kas izriet no Latvijas tā laika politiskās iekārtas, jāpieiet kritiski. Citas grāmatā izteiktās atziņas, kopumā vērtējot, īpaši novecojušas nav. Izņēmumi ir reti. Tā, piemēram, novecojusi, lai gan izlasīšanas vērtā, ir atziņa par tiesībām kā psihisko enerģiju (I daļa, 5.nodaļa). Jāņem vērā arī fakts, ka vairāk nekā pusgadsimtu ilgajā un dažādiem notikumiem bagātajā laika posmā starp grāmatas tapšanu un šodien ir krietni mainījušās arī administratīvo tiesību normas. Tāpēc izteikumus par konkrētiem tā laika likumiem un citiem normatīvajiem aktiem nevar automātiski izmantot šodien. Tāpat grāmatā nevar rast atbildes uz visiem šobrīd aktuāliem jautājumiem. Piemēram, K.Dišlers šajā grāmatā tikpat kā

¹⁰ Sk. II daļas 7.nodaļu.

¹¹ Sk. šā izdevuma 132.lpp.

¹² Sk. šā izdevuma 136.lpp.

neapskata izpildvaras tiesību deleģēšanas (izņemot likumdošanas deleģēšanas) jautājumus.

Neraugoties uz trūkumiem, K. Dišlera grāmata *“Ievads administratīvo tiesību zinātnē”* satur tik daudz vērtīgas informācijas tiesību, it sevišķi publisko tiesību jomā, ka katram topošam vai esošam juristam, kuram ir jebkāda interese par publiskajām tiesībām, būtu vēlams ar to iepazīties.

Jaurīte Briede

Dipl.iur., Latvijas universitātes lektore